

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за січень 2025 року

Зміст

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ	4
1. Оподаткування	4
1.1. Про анулювання реєстрації платника податку на додану вартість	4
1.2. Про нарахування пені без ухвалення податкового повідомлення-рішення..	5
1.3. Про нарахування єдиного соціального внеску на харчування працівників з інвалідністю.....	6
1.4. Про оприбуткування податком на додану вартість під час продажу активів	7
II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ	9
2.1. Про наслідки невиконання органом місцевого самоврядування цільової програми поводження з побутовими відходами.....	9
2.2. Про індексацію пенсії із застосуванням коефіцієнтів збільшення показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні	11
2.3. Про право медичного працівника на одноразову виплату в разі встановлення йому групи інвалідності або ступеня втрати працездатності внаслідок захворювання на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2	13
2.4. Про протиправність відмови в перерахунку пенсії військовому пенсіонеру з урахуванням додаткової вислуги років через неподання заявником до пенсійного органу розрахунку вислуги років	15
III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН	18
3.1. Про врахування додаткової винагороди для обчислення компенсації за невикористану відпустку військовослужбовцям.....	18
3.2. Про безпідставність ненарахування й невиплати військовослужбовцю додаткової винагороди через формальні недоліки в доказах його участі в бойових діях	20
3.3. Про неможливість звільнення з військової служби під час мобілізації через досягнення пенсійного віку.....	22

IV. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	23
4.1. Про відсутність у Державної служби України з надзвичайних ситуацій права звертатися до суду з позовом щодо зобов'язання приведення у стан готовності захисних споруд.....	23
4.2. Про неможливість оскарження наказу Пенсійного фонду України в частині надання працівникам відділу обслуговування громадян права підпису розрахунків фактичних витрат на виплату та доставку пенсій.....	26

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

1. Оподаткування

1.1. Про анулювання реєстрації платника податку на додану вартість

Рішення контрольного органу про анулювання реєстрації платника податку на додану вартість є законним та обґрунтованим у разі неподання платником декларацій або поданням їх з показниками відсутності постачання / придбання товарів / послуг протягом 12 послідовних податкових місяців

07 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім „Енергокабель“» на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 20 листопада 2024 року у справі № 160/7847/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім „Енергокабель“» до Державної податкової служби України, Головного управління ДПС у м. Києві про визнання протиправним і скасування рішення, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Податковий орган ухвалив рішення про анулювання реєстрації платника, з огляду на відсутність подання декларацій, із вказівкою на здійснення господарської діяльності протягом 12 послідовних податкових періодів. Платник указав, що фактично вів господарську діяльність, подаючи накладні.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд задовольнив позов. Суд першої інстанції дійшов висновку, що платник провадив господарську діяльність, має зареєстровані податкові накладні, тому не було доведено факту відсутності господарської діяльності. Суд також урахував наявність судового рішення в іншій справі, у якій податковий орган було зобов'язано зареєструвати накладні, зареєстровані в наступних звітних періодах.

Третій апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції зазначив, що платник не надав доказів ведення господарської діяльності, а подані протягом цих місяців декларації не містили інформації про постачання або придбання товарів чи послуг, що дає підстави для анулювання реєстрації платника податку на додану вартість.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Ураховуючи положення статей 49 та 184 Податкового кодексу України, підтвердження факту подання декларацій з податку на додану вартість з обсягами операцій на суму 0,00 грн указує на відсутність реальних економічних операцій і є підставою для анулювання реєстрації платника, з огляду на недотримання вимог щодо подання декларацій.

Подання декларації за інший період із відповідними зобов'язаннями не впливає на законність рішення про анулювання реєстрації, оскільки декларація, подана після ухвалення оскаржуваного рішення, не охоплює період, який був предметом анулювання. Тому не мають преюдиційної сили й судові рішення в інших справах щодо обов'язку контрольного органу зареєструвати податкові накладні за інший період, ніж той, що є предметом оскаржуваного рішення у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 січня 2025 року у справі № 160/7847/24 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124264949>.

1.2. Про нарахування пені без ухвалення податкового повідомлення-рішення

Пеня за несвоєчасну сплату податкового зобов'язання не є грошовим зобов'язанням, тому її нарахування не потребує ухвалення податкового повідомлення-рішення

08 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Запоріжжяобленерго» на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 24 червня 2024 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 02 жовтня 2024 року у справі № 280/3821/24 за позовом Публічного акціонерного товариства «Запоріжжяобленерго» до Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник, який мав податковий борг у звітному періоді, оскаржив до суду нарахування пені з податку на додану вартість (яку контрольний орган нараховував без ухвалення окремого податкового повідомлення-рішення), оскільки, на думку позивача, відповідно до змін до Податкового кодексу України з 23 травня

2020 року пеня є грошовим зобов'язанням та нарахувати її можна лише шляхом прийняття податкового повідомлення-рішення.

Івано-Франківський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову, вказавши, що нарахування пені не потребує окремого рішення.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Починаючи з 23 травня 2020 року, пеня, яку автоматично нараховують на податкові борги, не є грошовим зобов'язанням у контексті підпункту 14.1.39 Податкового кодексу України. Тому контрольні органи не зобов'язані видавати податкові повідомлення-рішення для стягнення такої пені.

Пеня, яку нараховують за порушення строків розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності, є окремим видом грошового зобов'язання, для визначення якого контрольний орган зобов'язаний приймати податкове повідомлення-рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 січня 2025 року у справі № 280/3821/24 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124288399>.

1.3. Про нарахування єдиного соціального внеску на харчування працівників з інвалідністю

Харчування працівників, яке не є компенсацією за шкідливі умови праці, підлягає оподаткуванню єдиним соціальним внеском, а ставку якого для осіб з інвалідністю необхідно застосовувати лише після отримання відповідних завірених довідок

08 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Гудвеллі Україна» на рішення Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 16 жовтня 2018 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 05 березня 2019 року у справі № 809/1117/18 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Гудвеллі Україна» до Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби України про визнання протиправними та скасування вимоги та рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Спір виник щодо вимоги контрольного органу платникові сплатити борг та штрафи за недонарахування єдиного соціального внеску з різниці між вартістю

харчування працівників та частковою оплатою цього харчування, наданого в межах трудових відносин, а також щодо визначеної ставки (8 %) для осіб з інвалідністю. Платник уважав вартість харчування працівників соціальною пільгою, а також неправомірним – застосування більшої ставки єдиного соціального внеску для осіб з інвалідністю.

Івано-Франківський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що харчування було частково оплачуване і не підлягало звільненню від оподаткування єдиним соціальним внеском, а ставка 8 % для осіб з інвалідністю була неправильно застосована без відповідних довідок.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Забезпечення працівників лікувально-профілактичним харчуванням є компенсацією за важкі та шкідливі умови праці, на яку не потрібно нараховувати єдиний соціальний внесок. Щоб харчування працівників було визнане компенсацією за шкідливі умови праці, необхідно провести атестацію робочих місць і визнати умови праці шкідливими.

Необхідно нараховувати єдиний соціальний внесок, якщо харчування не є компенсацією за шкідливі умови праці, а надається за іншими підставами як частина винагороди за працю, включаючи випадки у зв'язку з дотриманням біобезпеки на території підприємства без проведення атестації робочих місць.

Платник має право застосовувати ставку 8 % під час нарахування єдиного соціального внеску лише після отримання відповідних (завірених копій) довідок про встановлення групи інвалідності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 січня 2025 року у справі № 809/1117/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124336969>.

1.4. Про оприбуткування податком на додану вартість під час продажу активів

Фінансові установи як учасників операцій з продажу іпотечного майна можна звільнити від оприбуткування податком на додану вартість, зокрема, якщо таке майно було передано в іпотеку особами, що не є платниками податку на додану вартість. Платник, який реалізує іпотечне майно, не зобов'язаний реєструватися як платник податку на додану вартість, якщо різниця між ціною придбання та ціною постачання не перевищує встановлений законом поріг

08 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДФС у місті Києві на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 01 жовтня 2018 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 05 лютого 2019 року у справі № 826/9066/18 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія „Алькор Інвест“» до Головного управління ДФС у місті Києві про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Після податкової перевірки контрольний орган дійшов висновку, що платник порушив податкове законодавство, оскільки не був зареєстрований як платник податку на додану вартість у липні 2016 року, не подавав декларації за період з липня 2016 року до грудня 2017 року, а також не задекларував та не сплатив податкові зобов'язання щодо операцій з продажу активів (іпотечного майна). Платник указав, що є фінансовою установою; визначені податковим органом об'єкти нерухомого майна (щодо операцій з якими було допущено порушення) належали іпотекодавцям на праві приватної власності, жоден з яких не був платником податку на додану вартість; сукупна різниця з операцій щодо продажу вказаного майна не перевищувала встановленого ліміту на суму 1 000 000 грн.

Окружний адміністративний суд міста Києва, рішення якого було залишено без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платника як фінансову установу відповідно до пункту 197.12 статті 197 Податкового кодексу України звільнено від оподаткування продажу іпотечного майна.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Під час продажу іпотечного майна звільненню від оподаткування податком на додану вартість підлягає платник – фінансова установа, що надає фінансові послуги, зокрема, операції зі стягнення платежів та кредитування.

Обов'язок реєстрації як платника податку на додану вартість відсутній, якщо різниця між ціною постачання та ціною придбання майна не перевищила порогового значення на суму 1 000 000 грн, визначеного пунктом 181.1 статті 181 Податкового кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 січня 2025 року у справі № 826/9066/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124288411>.

II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

2.1. Про наслідки невиконання органом місцевого самоврядування цільової програми поводження з побутовими відходами

Невиконання органом місцевого самоврядування затвердженої власним рішенням цільової програми поводження з побутовими відходами в частині вжиття заходів, які стосуються існуючого полігону твердих побутових відходів, з урахуванням визначених термінів його експлуатації та встановленого рівня його заповнення, може бути кваліфіковано як порушення цим органом вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, оскільки це створює потенційні загрози для екологічної безпеки при досягненні критичного рівня наповненості вказаного полігону

08 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Миколаївської міської ради на постанову П`ятого апеляційного адміністративного суду від 11 вересня 2024 року у справі № 400/10642/23 за позовом заступника керівника Окружної прокуратури міста Миколаєва в інтересах держави в особі Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) до Миколаївської міської ради, треті особи без самостійних вимог на предмет спору: Виконавчий комітет Миколаївської міської ради, Департамент житлово-комунального господарства Миколаївської міської ради, Комунальне підприємство «Миколаївкомунтранс» про визнання протиправною бездіяльності, що полягає у невиконанні міської цільової програми поводження з побутовими відходами; зобов'язання вчинити дії щодо виконання передбачених програмою заходів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов обґрунтований тим, що Миколаївською міською радою порушуються вимоги чинного законодавства про охорону навколишнього природного середовища та законодавства про відходи при експлуатації Полігону твердих побутових відходів м. Миколаїв. Вказане ставить під загрозу стан екологічної рівноваги на прилеглий до Полігону твердих побутових відходів території та може призвести до погіршення стану здоров'я населення, чим завдає шкоди державним інтересам. Відповідач не погоджуючись з вимогами позову вказав, що станом на дату подання позову проінформував прокуратуру про збільшення проектного обсягу видалення відходів та про продовження розрахункового терміну експлуатації Міського полігону твердих побутових відходів.

Рішенням окружного адміністративного суду у задоволенні позову відмовлено. Суд першої інстанції виходив з того, що необхідною передумовою для звернення до суду з позовом державної екологічної інспекції або прокурора в інтересах цього органу є встановлений факт порушення відповідачем вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, однак такого факту у цій справі не встановлено. Позивач заходи контролю щодо полігону твердих побутових відходів не вживав, лабораторні вимірювання (випробування) не здійснював, ні позивач, ні прокурор не надали суду доказів того, що бездіяльність відповідача призвела до порушення екологічних показників - забруднення земель, води та атмосферного повітря, та не встановлено причинно-наслідковий зв'язок між порушенням екологічних показників та бездіяльністю.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення окружного адміністративного суду скасовано і прийнято нову постанову про задоволення позовних вимог. Суд апеляційної інстанції, зазначив, що розробка, затвердження та забезпечення виконання Програми поводження з побутовими відходами на 2020-2022 роки (далі – Програма), є законодавчо визначеним обов'язком Миколаївської міської ради, який направлений на забезпечення екологічної безпеки. Невиконання відповідачем Програми в частині вжиття заходів, які стосуються існуючого полігону твердих побутових відходів, з урахуванням визначених термінів його експлуатації та встановленого рівня його заповнення, може бути кваліфіковано як порушення відповідачем вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, оскільки це створює потенційні загрози для екологічної безпеки при досягненні критичного рівня наповненості вказаного полігону.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Аналіз Закону України від 25 червня 1991 року № 1264-XII «Про охорону навколишнього природного середовища» (далі – Закон № 1264-XII), Закону України від 5 березня 1998 року № 187/98-ВР «Про відходи» (чинного на момент прийняття Програми), Закону України від 20 червня 2022 року № 2320-IX «Про управління відходами» (який набрав чинності 09 липня 2023 року) у взаємозв'язку зі змістом Програми свідчить про те, що обов'язок щодо реалізації державної політики у сфері поводження з відходами покладено на місцеві ради та їх виконавчі органи, які в період дії вказаної Програми повинні були вжити всі необхідні заходи для реалізації будівництва лінії сортування твердих побутових відходів на існуючому полігоні твердих побутових відходів, розроблення проекту рекультивації кожної черги існуючого полігону побутових відходів та розроблення проекту будівництва нового полігону ТПВ.

Проте під час дії вказаної Програми визначені заходи не проводилися.

Верховний Суд погодився з висновками суду апеляційної інстанції щодо того, що відповідно до статті 15 Закону № 1264-XII саме місцеві ради зобов'язані забезпечити фінансування заходів Програми, а тому відсутність таких видатків як раз і є доказом протиправної бездіяльності відповідача в частині, що стосується забезпечення виконання заходів Програми відносно існуючого полігону твердих побутових відходів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 січня 2025 року у справі № 400/10642/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124288274>.

2.2. Про індексацію пенсії із застосуванням коефіцієнтів збільшення показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні

Порядок проведення перерахунку пенсій відповідно до частини другої статті 42 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 124 «Питання проведення індексації пенсій у 2019 році», підлягає застосуванню виключно в частині, яка не суперечить положенням Закону № 1058-IV. Враховуючи пріоритетність законів над підзаконними актами, застосування положень пункту 5 Порядку № 124 при проведенні індексації пенсій починаючи з 2020 року відповідно до частини другої статті 42 Закону № 1058-IV є протиправним.

13 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 14 травня 2024 року у справі № 160/28752/23 за позовом особи до Головного управління Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області про визнання протиправною бездіяльності щодо проведення індексації пенсії із застосуванням коефіцієнтів збільшення показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, та який враховується для обчислення пенсії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивачка з травня 2021 року перебуває на обліку в органі Пенсійного фонду України як отримувач пенсії за віком, відповідно до Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV). Відповідачем у 2022 та 2023 роках не було проведено індексацію пенсії позивачки, а встановлено щомісячну доплату до пенсії в розмірі 135,00 грн (у 2022 році) та 100,00 грн (у 2023 році). Відмову у проведенні індексації відповідач обґрунтував тим, що для обчислення пенсії позивачки враховується

показник середньої заробітної плати в Україні у розмірі 9118,81 грн, який є більшим ніж той, що визначений Порядком проведення перерахунку пенсій відповідно до частини другої статті 42 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 124 «Питання проведення індексації пенсій у 2019 році» (далі – Порядок № 124). Вважаючи бездіяльність відповідача щодо проведення індексації пенсії у 2022 та 2023 роках протиправною, позивачка звернулася до суду з позовом.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено. Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції виходив з того, що відсутні належні, достовірні та допустимі докази здійснення з 01 березня 2022 року та з 01 березня 2023 року індексації пенсії позивачки із застосуванням коефіцієнта збільшення показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески та який враховується для обчислення пенсії, у розмірі 1,14 та 1,197, відповідно.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення суду першої інстанції скасоване та прийнято нове, яким у задоволенні позову відмовлено. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що розрахований з метою індексації пенсії у 2023 році показник середньої заробітної плати складає 7405,03 грн. У разі його застосування при перерахунку пенсії позивачки, розмір останньої не збільшиться, оскільки при призначенні пенсії був застосований більший показник середньої заробітної плати (9118,81 грн).

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, рішення судів попередніх інстанцій скасував, ухвалив нове рішення, яким позовні вимоги задовольнив частково.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що при проведенні перерахунку пенсій, призначених у 2020 - 2023 роках згідно з Законом № 1058-IV, у зв'язку з щорічною індексацією, збільшенню підлягає показник середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, та який враховується для обчислення пенсії, як це передбачено частиною другою статті 42 Закону № 1058-IV. Застосуванню також підлягають відповідні постанови Кабінету Міністрів України «Про додаткові заходи соціального захисту пенсіонерів у 2021 році» від 22 лютого 2021 року № 127, «Про індексацію пенсій та заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2022 році» від 16 лютого 2022 року № 118, «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році» від 24 лютого 2023 року № 168.

Порядок № 124 підлягає застосуванню виключно в частині, яка не суперечить положенням Закону № 1058-IV.

З огляду на визначення загальних засад пріоритетності законів над підзаконними актами застосування при проведенні індексації пенсій починаючи з 2020 року відповідно до частини другої статті 42 Закону № 1058-IV положень пункту 5 Порядку № 124, є протиправним.

З врахуванням вищевикладеного, абзац 1 в сукупності з абзацом 2 пункту 5 Порядку № 124 повинні застосовуватися лише у відповідності з частиною другою статті 42 Закону № 1058-IV, тобто під час проведення індексації повинен застосовуватися показник середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, та який враховувався для обчислення вказаної пенсії.

Відповідач, здійснюючи перерахунок пенсії позивачці на підставі частини другої статті 42 Закону № 1058-IV, встановивши їй щомісячну доплату до пенсії в розмірі 135,00 грн у 2022 році та 100,00 грн у 2023 році, замість застосування коефіцієнта збільшення 1,14 та 1,197, відповідно до показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, який безпосередньо враховувався для обчислення пенсії позивачки, діяв не у відповідності до вимог чинного законодавства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 січня 2025 року у справі № 160/28752/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124381321>.

2.3. Про право медичного працівника на одноразову виплату в разі встановлення йому групи інвалідності або ступеня втрати працездатності внаслідок захворювання на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2

Медичний працівник має право на разову виплату, розмір якої встановлюється в кратному розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб залежно від групи інвалідності такого працівника, яка пов'язана із захворюванням на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричиненим коронавірусом SARS-CoV-2, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження. Група інвалідності, як і ступінь втрати працездатності мають бути встановлені протягом одного календарного року після захворювання на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження

21 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення

Чернівецького окружного адміністративного суду від 9 березня 2023 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 18 жовтня 2023 року у справі № 600/3715/22-а за позовом особи до Головного управління Пенсійного Фонду України в Чернівецькій області про визнання протиправною бездіяльності, яка полягала у відмові призначення страхової виплати.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач працював медичним працівником та у 2020 році перебував на стаціонарному лікуванні через коронавірусну хворобу COVID-19. Позивачу встановлено III групу інвалідності, причина інвалідності - загальне захворювання. В подальшому, позивачу повторно визначено III групу інвалідності, причина інвалідності - професійне захворювання. У вересні 2022 року позивач звернувся до управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в Чернівецькій області (правонаступником якого є відповідач) з заявою про отримання страхової виплати відповідно до статті 39 Закону України від 6 квітня 2000 року № 1645-III «Про захист населення від інфекційних хвороб» (далі - Закон № 1645-III), як особі з інвалідністю III групи, отриманою внаслідок захворювання на коронавірусну хворобу COVID-19, що настала під час виконання професійних обов'язків. Однак Фонд відмовив у виплаті, мотивуючи це тим, що законодавством не передбачено надання страхових виплат, якщо групу інвалідності та ступінь втрати працездатності у відсотках встановлено в період, що перевищує один рік з дня захворювання на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження.

Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову. Суди виходили із того, що Фонд дійшов правильного висновку щодо відсутності підстав для нарахування та виплати страхової виплати позивачу, оскільки виявлення у позивача інфікування гострою респіраторною хворобою COVID-19, а в подальшому встановлення групи інвалідності та ступеня втрати професійної працездатності у зв'язку з цією хворобою відбулося поза межами строку в один рік, як визначено пунктом 1 частини другої статті 39 Закону № 1645-III та пунктом 2 Порядку здійснення страхових виплат у разі захворювання або смерті медичних працівників у зв'язку з інфікуванням гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та визначення їх розмірів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2020 року № 498 (далі - Порядок № 498).

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Медичний працівник має право на разову виплату, розмір якої встановлюється в кратному розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб в залежності від групи інвалідності такого працівника, яка пов'язана із захворюванням на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричиненим коронавірусом SARS-CoV-2, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження.

Група інвалідності, як і ступінь втрати працездатності мають бути встановлені протягом одного календарного року після захворювання на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження.

Довідки обласної медико-соціальної експертної комісії свідчать про те, що III група інвалідності, причина інвалідності - професійне захворювання, була встановлена позивачу 16 серпня 2022 року, тобто поза межами одного року з дня захворювання на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження (29 жовтня 2020 року).

При цьому умови виплати страхових виплат чітко визначені Порядком № 498 та не пов'язані з будь-якими іншими, окрім визначених ним умовами чи підставами для нарахування й виплати страхових виплат. Положення Порядку № 498 не суперечать положенням пункту 1 частини другої статті 39 Закону № 1645-III, оскільки вимога встановлення працівнику групи інвалідності та ступеня втрати професійної працездатності, міститься у Законі № 1645-III.

За таких обставин у спірних відносинах не було дотримано строку в один рік, встановленого Порядком № 498, який є однією з обов'язкових умов для отримання страхових виплат.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2025 року у справі № 600/3715/22-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124578039>.

2.4. Про протиправність відмови в перерахунку пенсії військовому пенсіонеру з урахуванням додаткової вислуги років через неподання заявником до пенсійного органу розрахунку вислуги років

Основним документом, який необхідний для здійснення територіальним органом Пенсійного фонду України виплати пенсії з урахуванням додаткової вислуги відповідно до частини третьої статті 2 Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», ініційованої за заявою пенсіонера, є розрахунок вислуги років. Неподання заявником безпосередньо до територіального органу Пенсійного фонду України для призначення (перерахунку) пенсії розрахунку вислуги років не

зумовлює настання для нього негативного наслідку у вигляді відмови в перерахунку його пенсії з урахуванням додаткової вислуги років, оскільки пенсійний орган не позбавлений можливості вчинити активні дії щодо отримання від компетентного органу додаткових документів або повідомити заявника про необхідність їх надання з метою належного соціального захисту особливої категорії осіб, які брали участь у захисті Батьківщини

29 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 15 лютого 2024 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 18 вересня 2024 року у справі № 580/460/24 за позовом особи до Головного управління Пенсійного фонду України в Черкаській області про визнання протиправним рішення про відмову у перерахунку пенсії за вислугу років та зобов'язання врахувати додаткову вислугу років, яка виникла від часу призову на військову службу під час мобілізації до дня фактичного звільнення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач з 2017 року перебуває на пенсійному обліку та отримує пенсію за вислугу років відповідно до Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-XII). З 1 березня 2022 року позивач призваний на дійсну військову службу та до 19 листопада 2022 року брав участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту населення та інтересів держави, у зв'язку з військовою агресією РФ проти України. Після звільнення з військової служби, позивач звернувся до пенсійного органу з проханням перерахувати пенсію за вислугу років, враховуючи додаткову вислугу років, яка виникла у зв'язку із призовом на військову службу під час мобілізації до дня фактичного звільнення. Відповідач повідомив, що з метою підрахунку вислуги років та підготовки документів для перерахунку йому необхідно звернутися до територіального центру комплектування та соціальної підтримки. Через бездіяльність пенсійного органу, позивач звертався до суду, який зобов'язав відповідача повторно розглянути заяву. Однак, на виконання судового рішення, відповідач відмовив у перерахунку пенсії, мотивуючи це тим, що від територіального центру комплектування та соціальної підтримки до нього не надходили документи для перерахунку позивачу пенсії за вислугу років.

Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій виходили із того, що позивачем не надано повний пакет документів, визначений пунктом 2 розділу II Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про пенсійне

забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 30 січня 2007 року № 3-1, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 15 лютого 2007 року за № 135/13402 (далі - Порядок № 3-1), а орган Пенсійного фонду України не наділено повноваженнями самостійно здійснювати донарахування вислуги років військовослужбовцю, адже це відноситься до дискреційних повноважень обласних територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про часткове задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Пенсіонери, яким призначена пенсія на підставі Закону № 2262-XII та які були призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або прийняті на військову службу за контрактом до Збройних Сил України, мають право на перерахунок пенсійного забезпечення з урахуванням додаткової вислуги років від часу такого призову на військову службу до дня фактичного звільнення.

Підставою для вчинення дій, спрямованих на перерахунок раніше призначених пенсій, в контексті спірних правовідносин, є збільшення вислуги років у пенсіонерів із числа військовослужбовців та осіб, які отримують пенсію за Законом № 2262 - XII, у разі призову їх на військову службу, зокрема під час мобілізації, що може бути реалізовано шляхом звернення із відповідною заявою пенсіонера, поданою безпосередньо до територіального органу Пенсійного фонду України та доданими до неї документами.

При цьому, основним документом, який необхідний для здійснення територіальним органом Пенсійного фонду України виплати пенсії з урахуванням додаткової вислуги відповідно до частини третьої статті 2 Закону № 2262-XII ініційованої за заявою пенсіонера, є розрахунок вислуги років.

Верховний Суд вказав, що пунктом 3.14 розділу III Положення № 530 передбачено, що за запитом органів Пенсійного фонду України обласний територіальний центр комплектування та соціальної підтримки (у межах своєї компетенції) доопрацьовує подані документи для призначення пенсії, а також надсилає додаткові документи (або їх завірені копії), які впливають на розмір пенсії. Водночас розрахунок вислуги років для призначення пенсії та витяги з наказів про звільнення і виключення військовослужбовця із списків військової частини долучаються до його особової справи для постійного зберігання.

Така процедура дооформлення пакету документів для перерахунку пенсії, зумовлена відсутністю у територіального органу Пенсійного фонду України компетенції самостійно вирішити питання щодо обчислення вислуги років особам, які проходили військову службу.

Разом з цим, неподання заявником безпосередньо до територіального органу Пенсійного фонду України для призначення (перерахунку) пенсії розрахунку вислуги років не зумовлює настання для нього негативного наслідку у вигляді відмови у перерахунку його пенсії з урахуванням додаткової вислуги років, оскільки пенсійний орган не позбавлений можливості вчинити активні дії щодо отримання від компетентного органу додаткових документів або повідомити заявника про необхідність їх надання з метою належного соціального захисту особливої категорії осіб, які брали участь у захисті Батьківщини.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2025 року у справі № 580/460/24 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124782253>.

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

3.1. Про врахування додаткової винагороди для обчислення компенсації за невикористану відпустку військовослужбовцям

Винагорода, запроваджена постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року №168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану», яка виплачувалась як щомісячний додатковий вид грошового забезпечення, має враховуватися в загальній сумі грошового забезпечення для обчислення компенсації за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, оскільки підпункт 6 розділу XXXI Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 07 червня 2018 року № 260, не містить жодних винятків щодо урахування таких винагород

14 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Житомирського окружного адміністративного суду від 09 травня 2024 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 16 вересня 2024 року у справі № 240/31245/23 за позовом особи до прикордонного загону Державної служби України про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання здійснити перерахунок виплат.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач після звільнення отримав одноразову грошову допомогу, компенсацію за невикористані дні відпусток та грошову допомогу на оздоровлення, проте до розрахунку цих виплат не були включені: додаткова винагорода, передбачена постановою п Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року №168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» (далі – Постанова № 168) та індексація грошового забезпечення. Не погоджуючись із розміром указаних виплат позивач звернувся до відповідача із проханням перерахувати виплати з урахуванням винагороди та індексації, однак відповідач надав довідку про суми виплаченого забезпечення.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився і суд апеляційної інстанції, задовольнив позов частково, визнав бездіяльність відповідача протиправною в частині невиключення індексації до розрахунку виплат та зобов'язав здійснити відповідний перерахунок. У задоволенні вимог щодо включення додаткової винагороди, передбаченої Постановою № 168, відмовив.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій та направив справу до суду першої інстанції на новий розгляд.

ОЦІНКА СУДУ

Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовців визначений наказом Міністерства оборони України від 07 червня 2018 року № 260 «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам» (далі – Порядок № 260).

Відповідно до пункту 6 розділу XXXI Порядку № 260 при обчисленні компенсації за невикористані відпустки враховується розмір місячного грошового забезпечення, яке військовослужбовець отримував за останньою займаною посадою, з урахуванням щомісячних додаткових виплат.

Верховний Суд у постанові від 23 вересня 2024 року у справі № 240/32125/23 дійшов висновку, що підпункт 6 розділу XXXI Порядку № 260 не містить жодних винятків щодо врахування додаткових виплат під час розрахунку компенсації за невикористані дні щорічної основної відпустки. За змістом цієї норми, до складу місячного грошового забезпечення, з якого здійснюється такий розрахунок, включаються всі щомісячні додаткові виплати, які отримував військовослужбовець перед звільненням.

Враховуючи висновок викладений у постанові Верховного Суду від 23 вересня 2024 року у справі № 240/32125/23, додаткова винагорода, встановлена Постановою № 168, має враховуватися при обчисленні компенсації за невикористані дні щорічної основної відпустки, оскільки вона є щомісячним додатковим видом грошового забезпечення.

Суди попередніх інстанцій не дослідили факт виплати позивачу додаткової винагороди, її періодичність, розмір та правову природу. Крім того, судами не встановлено, чи входила ця винагорода до складу грошового забезпечення, з якого здійснювався розрахунок компенсації за невикористані дні відпустки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 січня 2025 року у справі № 240/31245/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124408981>.

3.2. Про безпідставність ненарахування й невиплати військовослужбовцю додаткової винагороди через формальні недоліки в доказах його участі в бойових діях

Підставою для виплати додаткової винагороди військовослужбовцю є відповідний наказ командира, а процедура підтвердження участі в бойових діях здійснюється шляхом видачі довідки та базується на одному з визначених документів (бойовому наказі, журналі бойових дій чи рапорті). Таким чином, навіть якщо підтверджуючі докази містять формальні недоліки, але засвідчують фактичну участь у заходах, це може бути достатньою підставою для нарахування додаткової винагороди

16 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Луганського окружного адміністративного суду від 30 жовтня 2023 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 01 лютого 2024 року у справі № 360/956/23 за позовом особи до Військової частини про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання нарахувати і виплатити додаткову грошову винагороду в розмірі 100 000 грн за періоди його участі у бойових діях та заходах у 2022-2023 роках.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач є військовослужбовцем, проходить військову службу в Державній прикордонній службі України і відповідно до бойових наказів, перебував у службовому відрядженні у складі військової частини та безпосередньо брав участь у бойових діях або заходах з національної безпеки і оборони. Позивач вказував, що набув право на отримання збільшеної додаткової винагороди до 100 000 грн відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» (далі - Постанова № 168), однак така допомога протиправно не нараховувалася та не виплачувалася у спірний період. Відповідач відмовив у виплаті додаткової винагороди позивачу оскільки від військової частини не надійшли документи, що підтверджують час безпосередньої участі позивача у бойових діях

або забезпеченні заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах ведення бойових дій.

Суд першої інстанції рішенням, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, відмовив у задоволенні позову. Суди вказали, що позивач не надав належних доказів його безпосередньої участі у бойових діях або забезпеченні заходів національної безпеки і оборони у визначений період.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій та направив справу до суду першої інстанції на новий розгляд.

ОЦІНКА СУДУ

Військовослужбовцям Держприкордонслужби на період дії воєнного стану щомісячно виплачується додаткова винагорода в розмірі 30 000 грн, а тим з них, які беруть безпосередню участь у бойових діях або забезпечують здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах у період здійснення зазначених заходів, - розмір цієї додаткової винагороди збільшується до 100 000 грн в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах.

Для виплати військовослужбовцям додаткової винагороди у збільшеному до 100 000 грн розмірі, їхня безпосередня участь у бойових діях та заходах повинна бути підтвердженою документально, про що свідчить зміст наказів Адміністрації Держприкордонслужби №392 та № 628.

Документальне підтвердження такої участі здійснюється на підставі сукупності наявної інформації у наступних документах: 1) бойовому наказі (бойовому розпорядженні); 2) журналі бойових дій (службово-бойових дій, вахтовому, навігаційно-вахтовому, навігаційному журналі), журналі ведення оперативної обстановки, бойовому донесенні (підсумковому, терміновому, позатерміновому) або постовій відомості (під час охорони об'єкта, на який було здійснено збройний напад; 3) рапорті (донесенні) начальника (командира) підрозділу (тимчасово створеної групи військовослужбовців, зведеного загону, катерів і кораблів Морської охорони, екіпажу літака, вертольоту тощо) про участь кожного військовослужбовця (у тому числі з доданих або оперативно підпорядкованих підрозділів) у бойових діях, у виконанні бойових (спеціальних) завдань, із зазначенням військових звань, прізвищ, імен та по батькові, а також кількості днів участі військовослужбовців у таких діях та заходах.

Верховний Суд у постанові від 05 грудня 2024 року у справі № 120/4135/23 вказав, що підставою для виплати додаткової винагороди є відповідний наказ командира, а процедура підтвердження участі у бойових діях здійснюється шляхом видачі довідки та базується на одному з визначених документів (бойовому наказі, журналі бойових дій чи рапорті). Таким чином, навіть якщо підтверджуючі докази

містять формальні недоліки, але засвідчують фактичну участь у заходах, це може бути достатньою підставою для нарахування додаткової винагороди.

Суди попередніх інстанцій не дослідили обставини направлення позивача у відрядження, не встановили, чи були складені необхідні рапорти та інші документи, які могли підтвердити його участь у бойових діях, та не з'ясували, чи були такі документи передані командуванням військової частини.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 січня 2025 року у справі № 360/956/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124472228>.

3.3. Про неможливість звільнення з військової служби під час мобілізації через досягнення пенсійного віку

Призначення пенсії за віком на підставі пункту 4 частини першої статті 115 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», згідно з приписами Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», не є належною та достатньою підставою для звільнення з військової служби за призовом під час мобілізації та дії воєнного стану

23 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 25 березня 2024 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 22 липня 2024 року у справі № 420/30545/23 за позовом особи до Військової частини про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом до Військової частини, у якому просив визнати протиправною відмову у звільненні, зобов'язати відповідачів звільнити його з військової служби на підставі статті 115 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» у зв'язку з призначенням йому дострокової пенсії, а також стягнути моральну шкоду. Позивач обґрунтовував позов тим, що має статус учасника бойових дій, досяг 55-річного віку та має необхідний страховий стаж для дострокового виходу на пенсію. Відповідач вказав, що військовослужбовці, призвані під час мобілізації, можуть бути звільнені лише на підставах, передбачених статтею 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», серед яких дострокове призначення пенсії не передбачено.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, відмовлено у задоволенні позову. Суди дійшли висновку, що позивач проходить службу за призовом під час дії воєнного стану, а тому

на нього не поширюються положення про звільнення у зв'язку з досягненням пенсійного віку.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Законодавством визначений вичерпний перелік підстав для звільнення з військової служби військовослужбовців за призовом за мобілізацією під час дії воєнного стану, а саме, зокрема, у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі для військовослужбовців, які проходять військову службу під час особливого періоду, з числа осіб рядового, сержантського і старшинського складу, молодшого та старшого офіцерського складу - 60 років.

При цьому, не передбачено можливості звільнення з військової служби у зв'язку з достроковим виходом на пенсію.

Оскільки позивача призвано на військову службу під час мобілізації, на особливий період, та на час виникнення спірних правовідносин йому виповнилося 55 років, тобто він не досяг встановленого граничного віку перебування на військовій службі (60 років).

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», регулює виключно питання пенсійного забезпечення, але не встановлює підстави для звільнення з військової служби. Призначення пенсії не впливає на обов'язок військовослужбовця проходити службу за мобілізацією, оскільки питання звільнення регулюються спеціальним законом – Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу».

Таким чином, призначення дострокової пенсії за віком не є підставою для звільнення з військової служби військовослужбовця, призваного за мобілізацією, під час дії воєнного стану.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 січня 2025 року у справі № 420/30545/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124647906>.

IV. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

4.1. Про відсутність у Державної служби України з надзвичайних ситуацій права звертатися до суду з позовом щодо зобов'язання приведення у стан готовності захисних споруд

Коло правовідносин, у яких територіальний орган Державної служби України з надзвичайних ситуацій може бути позивачем, розширилось, тобто перестало бути

виключним, проте потребує чіткої кореляції з положенням закону, який би передбачив відповідний випадок, за якого Державна служба України з надзвичайних ситуацій може подати до суду позовну заяву. У чинній редакції пункту 48 частини другої статті 17-1 Кодексу цивільного захисту України окреслена прив'язка правової підстави звернення до суду із нормою закону, і лише за її наявності Державна служба України з надзвичайних ситуацій може набути статусу позивача. Законодавець у відповідних профільних нормативно-правових актах не наділив Державну службу України з надзвичайних ситуацій правом на звернення до суду із позовом щодо приведення у стан готовності захисних споруд та, відповідно, правом на оскарження бездіяльності балансоутримувачів щодо допущеного неналежного стану таких захисних споруд

24 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Миколаївської обласної прокуратури на ухвалу Миколаївського окружного адміністративного суду від 14 серпня 2023 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 12 жовтня 2023 року у справі № 400/9970/23 за позовом Керівника Первомайської окружної прокуратури Миколаївської області в інтересах держави в особі Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Миколаївській області до Комунального некомерційного підприємства «Первомайська центральна міська багатoproфільна лікарня» Первомайської міської ради, про зобов'язання вчинити певні дії

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Керівник Первомайської окружної прокуратури Миколаївської області звернувся до суду з позовом в інтересах держави в особі Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Миколаївській області до Комунального некомерційного підприємства «Первомайська центральна міська багатoproфільна лікарня» та Первомайської міської ради з вимагою зобов'язати відповідачів привести в належний технічний стан захисну споруду цивільного захисту, придатну для укриття населення. Обґрунтовуючи позов, прокурор зазначив, що ДСНС як спеціально уповноважений орган не вжив достатніх заходів щодо приведення споруди до належного стану, тому його звернення є єдиним ефективним способом захисту інтересів держави.

Суд першої інстанції повернув позовну заяву на підставі пункту 7 частини четвертої статті 169 КАС України, оскільки прокурор визначив позивачем орган, який не має права звертатися до суду з відповідними вимогами. Суд апеляційної інстанції залишив це рішення без змін.

У касаційній скарзі прокурор посилався на зміни до Кодексу цивільного захисту України, внесені Законом України № 2655-IX від 06 жовтня 2022 року, згідно з якими територіальні органи ДСНС отримали право звертатися до адміністративного суду

з інших підстав, визначених законом. Скаржник вважав, що суди застосували стару редакцію Кодексу цивільного захисту та дійшли висновку про відсутність у ДСНС права на звернення до суду помилково.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

На відміну від попередньої редакції Кодексу цивільного захисту України, якою було передбачено право Державної служби України з надзвичайних ситуацій, як суб'єкта владних повноважень при застосуванні своєї компетенції, на звернення до суду виключно з позовами про застосування заходів реагування, у новій редакції законодавець розширив перелік випадків, за яких Державна служба з надзвичайних ситуацій має право на звернення до суду.

Пунктом 48 частини другої статті 17-1 Кодексу цивільного захисту України в редакції Закону України від 06 жовтня 2022 року № 2655-IX визначено право Державної служби України з надзвичайних ситуацій на звернення до суду з підстав: допущення уповноважених посадових осіб до проведення планових або позапланових перевірок (у разі їх недопущення з підстав інших, ніж передбачені Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»), та з інших підстав, визначених законом.

На думку скаржника, визначення у вказаній нормі «з інших підстав, визначених законом» наділяє центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, правом на звернення до суду з вимогами про вжиття заходів щодо приведення в належний технічний стан захисної споруди цивільного захисту.

Верховний Суд вважає такі доводи скаржника помилковими, оскільки Державна служба України з надзвичайних ситуацій, як суб'єкт владних повноважень, при застосуванні своєї компетенції, має право на звернення до суду виключно з підстав, визначених законом.

Натомість, ні положеннями Кодексу цивільного захисту України, ні іншими законами України не встановлено додаткових підстав для звернення Державної служби України з надзвичайних ситуацій до адміністративного суду з питань щодо належного виконання нею своїх повноважень, окрім тих, які визначені законом.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій та її територіальні органи не наділені повноваженнями щодо звернення до адміністративного суду з позовними вимогами про зобов'язання щодо приведення в належний технічний стан та готовність до укриття населення захисних споруд цивільного захисту у якості позивача. Прокурором у цій позовній заяві визначено орган, в особі якого він звернувся до суду з цим позовом, який не має права на звернення до суду з ним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 січня 2025 року у справі № 400/9970/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124675959>.

4.2. Про неможливість оскарження наказу Пенсійного фонду України в частині надання працівникам відділу обслуговування громадян права підпису розрахунків фактичних витрат на виплату та доставку пенсій

Позовні вимоги щодо оскарження наказу органу Пенсійного фонду України в частині надання права підпису розрахунків фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених на пільгових умовах, від імені цього органу працівникам відділу обслуговування громадян (Сервісних центрів), а саме начальникам відділів обслуговування громадян, їх заступникам та головним спеціалістам, не підлягають розгляду як у порядку адміністративного судочинства, так і взагалі судовому розгляду

08 січня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтеренергосервіс» на ухвалу Вінницького окружного адміністративного суду від 06 травня 2024 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 23 серпня 2024 року у справі № 120/5665/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтеренергосервіс» до Головного управління Пенсійного фонду України у Вінницькій області про визнання протиправним та скасування наказу в частині надання права підпису працівникам відділу обслуговування громадян.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов обґрунтований тим, що пунктом 1.2.2 наказу Головного управління Пенсійного фонду України у Вінницькій області від 03 січня 2023 року № 7 надано право підписання розрахунків фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених на пільгових умовах працівникам відділів обслуговування громадян (Сервісних центрів), а саме начальникам відділів обслуговування громадян, їх заступникам та головним спеціалістам цього відділу. Однак, зазначений пункт наказу суперечить вимогам Інструкції про порядок обчислення і сплати страхувальниками і застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України, затвердженої постановою правління Пенсійного фонду України від 19 грудня 2003 року № 21-1.

Ухвалою окружного адміністративного суду, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, відмовлено у відкритті провадження в адміністративній справі. Суди дійшли висновку, що цей наказ не є актом індивідуальної дії, а його зміст, характер та юридичне спрямування не дають підстав стверджувати, що цей наказ створює чи може створювати юридично

значущі наслідки для позивача, не зумовлює впливу на його права, обов'язки або інтереси, що унеможлиблює їх порушення з боку відповідача.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Видаючи оспорюваний наказ відповідач не здійснював відносно позивача публічно-владних управлінських функцій, між ними відсутній юридичний спір, що, своєю чергою, не породжує для позивача і права на захист, тобто права на звернення із цим позовом. Оскаржуваний наказ не створює для товариства прав та/чи обов'язків, що виключає можливість оскарження цього наказу позивачем.

Наведені скаржником твердження зводяться до незгоди позивача із розрахунком фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених на пільгових умовах, який сформовані від імені органу Пенсійного фонду України.

Проте наказ відповідача в частині пункту 1.2.2 стосовно надання права підпису розрахунків фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених на пільгових умовах, від імені Головного управління Пенсійного фонду України у Вінницькій області - працівникам відділу обслуговування громадян (Сервісних центрів), а саме начальникам відділів обслуговування громадян, їх заступникам та головним спеціалістам стосується внутрішньої діяльності та організації роботи виключно державного органу.

В контексті обраного позивачем способу захисту, судами попередніх інстанцій правильно зазначено, що оскаржуваний позивачем наказ за своїм змістом, характером та юридичним спрямуванням не може створювати юридично значущі наслідки для позивача, не зумовлює впливу на його права, обов'язки або інтереси, що унеможлиблює їх порушення з боку відповідача.

Отже, заявлені позовні вимоги не породжують правових наслідків для позивача, що виключає можливість віднесення спору до «юридичного» відповідно до частини другої статті 124 Конституції України.

Колегія суддів Верховного Суду зауважила, що поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» слід тлумачити в більш ширшому значенні, тобто як поняття, що стосується тих спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду.

За такого правового регулювання та встановлених обставин, Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для відкриття провадження у справі, оскільки заявлені позовні вимоги не підлягають розгляду як в порядку адміністративного судочинства, так і взагалі судовому розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 січня 2025 року у справі № 120/5665/24 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124288356>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду; управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду. Київ, 2025. – 27 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua